

BADA ARAZORIKETIK ARAZOAK DAUDERAINO: EXISTENTZIA-PREDIKAZIOA ETA INESPEZIFIKOTASUNA

Juan Garzia

UPV/EHU

Batzuetan, askotan, kontrajarri egiten dira gramatikaren ikuspegi arauemailea eta deskriptiboa. Arauen beharra sumatzen (edo eskasia nozitzen) duenak hizkuntzalarikeriatzat jo dezake gramatika-ikertzaileen sakontze- eta zehazte-lana, hizkuntzaren benetako premia larrietatik urrundutzat. Beste muturrean, mesfidantza zorrotza erakuts dezake hizkuntzalariak nolanhiko erabileren arteko inolako hobespena egitearen aurrean, gainerako aukeren gaitzespenaren edo estukeria eta gehiegikerien beldurrez.

Bi aldeek izan dezakete beren arrazoi-partea, baina, sokatira zakarrean tematzea baino, hobe dialektikazko lankidetzaz bilatzea bi ikuspegiaren artean.

Patxi Goenaga eta biok, besteak beste, burkide gara jokabide horretan, eta horregatik aukeratu dut gai eta tratamendu nabarmen hibrido bat idazki honetarako: mutur batean, euskararen gramatikako xehetasun sotilak, eta bestean, berriz, gaurko euskara batu estandarren arau-zalantzak. Eta bien tarteko kontu asko. Loturik baitaude guztiak, ikuspegi bereziak gorabehera.

Ukituko ditugun puntuen zerrenda hutsak ere garbi erakusten du ez direla atzertgai arin eta errazak: existentzia-predikatua, partitiboaren erabilera, euskalkitik euskalkirako aldeak... Handikeria litzateke nire aldetik, edo zorakeria, dozenatxo bat orrialdetan argiturik eta erabakirik uztea auziok guztiok. Askoz apalagoa dut asmoa, baina ez —asmoa behinik behin— hutsala: auzion arteko lotura bistaratzea, eta, horren harian, aztertze edo sakontze ditugun puntu batzuen bilduma egitea, hartara deskripzioa eta, agian, araugintza ere hobetzen laguntzeko.

Bigarren aldiz aipatzen ditut bereizirik bi alderdiok, baina garbi esan dezadan niretzat ez dela hain bereizkuntza garbirik: euskara osoaren deskripzio on batek aski oinarri eman ohi du estandarren bidea(k) markatzeko. Euskararen tradizioaren enbor erkidetik albat ez aldentzea dugu funtsezko irizpidea euskara batu estandarrentzat. Horretan guztiok bat gatozelakoan dihardut nik hemen, nahiz gero beti ados ez izan kasu jakinean. Nire esperantza, hain zuzen, azalpen egokiak funtsezko irizpide hori aplikatzeko elementuak ematea da: horratx deskripzioaren eta *arauaren* arteko lotura (letra etzanez ematen dut *arau* hitza, gramatika-adostasunaren zentzua baitu hor, arau-erabaki formaletik bereizteko). Izan ere, zer da deskripzio egokia, ez bada berezko *arauaren* azalpena? Alegia, beste modu batera esanda, araua hor dugula, hizkuntzan berean, inork erabakirik hartu aurretik.

Elementuak eta auziak azaldu, eta haien arteko loturak: horrenbesterekin konformatzen naiz. Nire iritzia ere hor joango da azalpenekin batera. Ebazpenik, ordea,

inork ez dezala espero. Beste probetxurik ez balu ere, nahi nuke pentsatu eman dezakeela honek abiapunturik aski hari bakoitzetik tiraka luzeago eta sakonago aztertzeko hemen aipatuko den kontu bakoitza.

1. Existentzia-predikatua

Hizkuntza bakoitzean hartzen duen moldea gorabehera, badirudi adigai oinarri-oinarrizkoa dela zerbait (nonbait) badela (edo ez dela) adieraztea. Horretarako, nagusiki, *izan* aditzaz baliatzen dira euskara eta beste hizkuntza batzuk, hala nola ingelesa. Aditz horrek baduenetz beste adierarik (atribuzio arruntarena bereziki), beste markaren batek lagundu ohi du existentzia-predikazioa bereizten; ingelesez, *there (is)*. Frantsesak eta gaztelaniak ere antzeko lokatibo bat darabilte (*y*), kasu horretan *ukan* (edo, nahiago bada, **edun*) aditzaren baliokidearekin konbinaturik: (*il*) *y* (*à*), (*ha*)*y*. (Gaztelaniako *y* hori galdu egiten da adizki gehienetan (*hubo*, *hubiera*...), baina garbi bereizten da existentzia-adiera, *haber* aditza bestela laguntzailea baino ez da-eta gaur egun).

Hiru auzo-hizkuntzon aldean, euskarazkoak ez du hain garbi markatzen beti *izan* aditzaren existentzia-adiera berezi hori. Berezko marka *ba-* dugu (*bai*, funtsean), baina jakina da marka hori aditz trinkoei baino ez zaiela erantzen (eta menderatu baituetan ez dela ageri adizki trinkoen aurrean ere):

- (1) bada
- (2) izaten da
- (3) ez dakigu den(etz)

Horiek horrela, *ba-* markarik ezean, forma beraz baliatzen dira atribuzio arrunta eta existentzia-predikatua. Nola liteke, bada, noiznahi ez gertatzea nahasteak bi adieron artean? Horri erantzun aurretik, itzul gaitezen ingelesera, hark ere badu-eta antzeko kontu bat.

Ongi erreparatzen badiogu, aipatu dugun *there (is)* horrek ere bi adiera ditu. Guk hemen existentzia-adiera aurkeztu dugu aurrenik (*ba(da)*), baina berezkoen edo literalena, jatorrizkoa, kokapen-adiera da: *han (da)*. Errepika dezagun galdera: nola ez da gertatzen noiznahi bi adieron arteko nahasterik?

Bada, bistan da, aditz horrekin doazen osagaiek ebazten dute kontua. Osagaien nolakoak erabaki ohi du, batzuetan ordenamenduarekin batera, nola ulertuko den konbinazio bakoitza:

- (4) there is *a* cat (existentzia: “bada katu *bat*”)
- (5) there is *the* cat / *the* cat is there (kokapena: “hor da katu” / “katua hor da”)
- (6) izan da *istripurik* / ez dakigu *telefonorik* den(etz) (existentzia)
- (7) (hori) *istripua* izan da / ez dakigu (hori) *telefonoa* den(etz) (atribuzioa)

Jakina, euskarazko sistemak ongi samar funtziona dezan, baitezpadako dirudi determinazioaren berezikuntzak (*-rik* / *-a*) hor bezala garbi egotea (edo/eta ordenamendua ere zorrotz begiratzea). Zoritxarrez, eta horretaz arituko gara luzeen aurki, bada arazo bat baino gehiago kontu horretan, ez baitauekagu guztiz finkaturik puntu hori (ere) euskara batu estandarrean, eta erabilerak ere ez baitatoz inondik inora ere bat gaurko hizkeretan. Sasiarterik bihurrien horretan sartu aurretik, hala ere, itzulginguruetan bat egin behar dugu beste bi kontu jorraturik uzteko.

2. *Izan ala egon, hor da(go) auzia*

Aurretik eman ditugun adibide gehienetan, mendebaldeko hiztun asko eta askoren hizkeran, *egon* aditza genuke guk *izan* ipini dugun lekuan (eta, paraleloak baitira, *eduki* aditza *ukanen* lekuan). Ezin gara hemen luzatu bi erabilerok bereizten dituen isoglosa nagusiaren arrazoi historikoen peskizan, baina nabarmen ageri da gaztelaniaren eta frantsesaren eraginpekoa dela. (Mendebaldean *izan* gorde duten erabilerak, hain zuzen, gaztelaniak *ser>estar* (eta *haber>tener*) bilakaera izan aurreko aztarnatzat esplika litezke). Kontua da gaur egungo mendebaldeko hizkera nagusian *egon* dela *estaren* ordain ia automatikoa, eta, era berean, existentziatzko *haberena*:

- (8) Gasteizen dago autoa/Jaione (“está”)
- (9) badago telefonorik/telefonoa (“hay”)
- (10) Gasteizen da ekitaldia (“es”)

Oraingoz astindu ez dugun erabilera-arazoteria alde batera utzita ere, bada jada hor auzitxo bat. Existentzia-predikatura gabe ere, kokapen-adieran berean (eta berdin egoerazkoetan: *nola izan/egon*), urrunduta daude ekialdeko eta mendebaldeko erabilerak: ekialdean, markatua da *egon* (*egoera batean jarraitu* balioarekin); mendebaldean, berriz (*haberenaz gainera*) gaztelaniatzko *estaren* zeinahi balio hartzen du. Eta berdintsu gertatzen da *eduki* eta *ukanekin* ere:¹

- (11) Gasteizen daukagu autoa (mendebalean)
- (12) Baionan dugu autoa (ekialdean)

Nire iritzi eta praktika: batasunaren (eta zorroztasunaren) izenean, aukeran, *egon/eduki* mendebaldekoetara ez jotzea, batez ere *izan/ukan* mendebaldean berean ere arrotz ez den (zen?) testuinguruetan. Hutsa, hala ere, hori bakarria balitz, ekialde/mendebalde bitasunaren beste alderdi askotan bezala, “onetsi” edo jasan beharrekoa.² Ez baita, ez, hori bakarrik.

Berez, gaztelaniarekiko paralelismoa ez da, besterik gabe, nire begietan, gaitzes-teko motibo (ez gara ari, gainera, ezer gaitzetsi nahian, euskara batu estandarraren zuhurbidearen bila baizik). Itxura batean, gainera, kokapen-adieran ez bezala, badu joserik horrek abantaila bat bederen existentzia-adiera atribuziotik bereizteko orduan (bestela bereizten ez denean):

- (13) *ez* dakit auto bat den(etz) (atribuzioa)
- (14) *ez* dakit auto bat dagoen (existentzia)

Hala ere, ikusi dugunez, *seretik* bereizi bai, baina *estaren* forma bera hartzen du hala *egon* aditzak; batik bat, gero astiroago jorratuko ditugun erabilera batzuetan:

- (15) liburuak dauden tokian [kokapena (“donde están los libros”)?, existentzia (“donde hay libros”)?]

¹ Hots: da = es, dago = está/hay, du=ha (hots, aditz laguntzailea soilik), dauka=tiene. Egungo idazleen artean, Atxaga dateke eredu horri estuen atxikitzen zaiona. Ez da, hala ere, inkoherentziarik gabea mendebaldeko erabilera hori ere: “*ez dauka joaterik*” baina “*ez du joaterik izango*”...

² Erabakiak erabaki, ez letorke gaizki norbaitek egitea ekialde/mendebalde joserik-bitasun nagusien katalogoa: ama ikustera / amaren ikustera; haserretu da / haserretu egin da...

Hala ere, berriro diot, nik ikusten dudan arriskua zera da: euskararen batasun-mailan berean, aurrera egin beharrean, atzera egitea. Saiatu behar genukeela, alegia, ahalik eta bortxa gutxien eginik norberaren hizkerari, ahalik eta gehien hurbiltzen batzen gaituen edo batu samartu gaitzakeen horretara. (Alde horretatik, tokian tokiko hizkeraren errebindikazioa ez litzateke nahastu behar, askotan gertatzen den bezala, haietan eta, batez ere, estandarrean joera zentrifugoak bultzatzearekin).

Bada, badenez, oinarrizko egitura horren ekialde/mendebalde desadostasun horretan, askoz ere zer ikertu gehiago, hemen aipatuko dugun apurra baino. Nire aldetik, ohar bat besterik ez: azterketa on batek ez luke alboratu behar gure auzo-hizkuntzeko (eta haien arteko) konparazioa.

3. *Egon existentzia-predikatua eta joskera*

Gatozen orain zenbat eta mendebalerantzago nabarmenago gertatzen den beste (horren hurrengo) fenomeno batera. Irakurlea hasieratik koka dadin, esan dezagun azken batean honelako segida bat dugula ekialdetik mendebalerantz (eta lehenetik orainerantz, neurri batean):

(16) bada/badago oztoporik > badira/badaude oztopoak > oztopoak daude

(17) badugu/badaukagu oztoporik > baditugu/badaukagu oztopoak > oztopoak daukagu

Lehenbiziko bi aukeren arteko kontuaz, azken atalean mintzatuko gara. Orain, hirugarren molde horrek zer dakarkigun ikusi nahi dugu. Hara:

— Existentzia-predikatuaren marka berezia (*ba-*) galtzen da.

— Ezinezko bilakatzen da *izan* aditzera jotzea, esanahi atributiboa nagusitzen baita (“mamuak dira”); *ukanek*, berriz, ez du halako arazorik (“oztopoak ditugu”).

— Existentzia predikatuaren berezko joskera berezia aldatu egiten da, eta galdegaigunean ematen da izen-sintagma, bestela (existentzia-predikatutik kanpo) nagusi den joskeraren analogia okerrez.³

Joskera horretara erabat emana denak (guztiok darabiltzagu, gutxi-asko, halakoak mendebaldean) lanak izaten ditu sinesteko hain esamolde arrunta ezinezkoa dela ekialdeko euskararen. Eta, horrekin batera, bero-bero aldeztuko dizu ez dela gauza bera adierazten “oztopoak daude” esanda eta “badaude/badira oztopoak” esanda; edo “salda dago/daukagu” eta “bada(go)/badugu-badaukagu salda”.⁴

Ez dut inor engainatu nahi: ez da gauza bera plurala eta singularra, eta existentzia predikatuaren kasuan kasuko gaiaren arabera ere bada alderik. Izenaren izaera semantikoa, besteak beste, erabakigarria izan daiteke: abstraktu/konkretu, zenbakarri/

³ Halako joskeren auzia bereziki larria da deskripzioetan, eta, beraz, literaturan. Esate baterako, “Baziren/bazeuden kamioi batzuk (kamioiak), gorri biziz margotuak eta fusilez eta bestelako armaz gainezka kargatuak”, azkenean, “Gorritz margotutako eta fusilez eta bestelako armaz gainezka kargatutako kamioiak zeuden” bihur baitaiteke eta, tamalez, bihurtzen baita zenbaiten erabilera itsuan.

⁴ Hala ere, tematuz gero: “olerkiak daude, eta eleberriak ere... *daude?, “... eleberriak daude ere (bai)”, “... eleberriak (ere) baita daude...?!”...

zenbakaitz... Hots, ezin liteke besterik gabe estrapolatu adibide bat edo pare bat guztietara.

Eta testuinguruak ere —gramatikalak zein egoera pragmatikoari dagozkionak— eragina du, erabakiorra, adierak ebazteko orduan. Esate baterako, “mamuak izate/egote” horretan, bi gauza desberdin gutxienez adieraz ditzake existentzia-predikatuak berak:

- existentzia absolutua: (munduan) izatea/egotea
- leku batean *aurkitzea*: (etxe honetan) izatea/egotea

Paraleloki, baietzak ere —*ba-* markak zein hutsak adierazia— baditu, batera, bi adiera arrunt:

- (18) badator (bai/dagoeneko)
- (19) etorri da (bai/dagoeneko)

Horiek guztiak ez dira nik azalpen hau bihurtzeko asmatuak noski: forma horien ambiguitasun arruntak dira, esaldian-esaldian ageri eta testuinguruak argitu ohi dituenak.

Galdegaiaren kontua ere ez da, askok pentsatzen duen bezala, beti bata-ala-beste erabakitzen dena, eta askotan da aukerako, egoera pragmatiko berean ere, hiztunak galdegai bat *zein* bestea aukeratzea:

- (20) Galanki kostako zaio
- (21) Kostako zaio galanki

Dena dela, konplikazio horiek guztiak aitortuagatik, eta, hain zuzen ere nahasteak ez areagotzeko, pentsatu behar litzateke ez ote den komeni mendebaldeko *berrikuntza* edo aldaera horri tamaina hartzea estandarrean. Besterik ez bada, aditzezko galdegaia markatzeko *egini* buruzko aholku bera eman: aukeran, hobe (hots, batuago) hartara jo gabe. Jakina, *eginen* abusuari adinako kasua egiten bazaio...

Kontuan hartu behar da, bestalde, hitz-ordena izan ohi dela, forma trinkoetatik kanpo, existentzia-adieraren marka bakarra, eta, beraz, berdinduta geratzen direla, erabilera horretan, existentziazkoa eta atribuziozkoa, *izan* erabiliz gero bederen:

- (22) izan dira oztopoak (oztopo batzuk) [existentzia]
- (23) oztopoak (oztopo batzuk) izan dira [atribuzioa ala existentzia?]

Horrek ere bultzatzen bide du *egonen* formetara jotzera. Alegia, *dago-daude* formen barruan legoke, erabilera horretan, bestela *ba-* aurrizkiak adierazten duen existentzia-esanahia. Ondorioz, *ba-*rik ezean, ezin eman aditza hasieran (“*daude oztopoak”), eta, hala, erabiltzen den joskera hori da, bide horretatik, aukera bakarra:

- (24) oztopoak daude (= badira/badaude oztopoak)

Behin analogia (edo interferentzia) lanean hasiz gero, ordea, norik geldiarazi? Horrik ditugu, noski, honelakoak ere (joskera-analogiaren gaintik eragiten du hor, bistan da, *estar* = *egon* automatismoak):

- (25) *Ainhua dago?

Existentzia-adiera beste zerbaitetara lerratzen da hor, eta ez da harritzekoa. Existentzia-predikatuak hartu ohi dituen izen-sintagmak zentzu inespezifikokoak dira,

eta beste adiera bat hartzen du erreferente espezifikoekiko konbinazioak. Formalki mugatuak izan daitezke izen-sintagmok, baina semantikoki ez dute adierazten erreferente espezifikoki bat (“oztopoak” = “oztopo batzuk”, eta ez “oztopo jakinak”).

Gaztelaniaz, hain zuzen, debeku da (edo zen?) erreferente espezifikoko izen-sintagmak agertzea joskera horretan (*estar* izaten da halakoetan aukera zuzena):

(26) Hay (unos, algunos, varios, *los, *tus) obstáculos.

(27) *Había los ministros y el presidente.

Frantsesak ez du halako debekurik (*estaren* baliokide esturik ere ez), baina ezinbestean dute espezifikoekiko konbinazioek existentzia-predikatuz besteko adiera, jadanik predikaturik baitago existentzia izen-sintagma espezifikoki batean: “Ainhoa” zein “lehendakaria” diogunean, sintagma hori erabiltzeak berak adierazten du existentziaren direla erreferenteok, hiztunaren ikuspegian bederen.

Aztergai dugun erabilera, ordea, ez du hain ongi funtzionatzen bereizkuntzak, sintagma mugatzaileak berdin erabiltzen baitira adiera espezifikoki (“ministroak”: ministro jakinak) zein inespezifikoki (“ministroak”: ministro batzuk). Halakoetan, bada, ezin bereizi gaztelaniazko *haber* eta *estar*:

(28) Ministroak daude. (= Badira ministro batzuk; “Hay ministros”).

(29) Ministroak daude. (= (Los que) están (son) los ministros”).

Horrenbestez, iritsiak gara azken gakora: zer paper jokatzeko du existentzia-predikatua inguruko gorabehera guztian determinazioak? Ikusi ditugu kontu batzuk zeharka, baina atal berezi bat merezi du horrek.

4. Determinazioa eta kuantifikazioa existentzia-predikatuekin

Aipatu berri dugun euskararen berezitasun bat dugu lehen-lehenik nabarmendu beharra: inguruko hizkuntzetan ez bezala, euskaraz, adiera inespezifikoki har dezake mugatzaileak. Euskarazko *-ak* artikulu pluralaren erdarazko ordaina “los/las”, “unos/unas” zein *huts* izan liteke. Zenbat eta mendebalderago, zabalagoa da, bide horretan, mugatzaileak hartzen duen erabilera-esparrua, baina euskara guztiarena da ezaugarri hori hein batean, hitz solteen aipamenetik beretik hasita:

(30) libro(s) / liburua(k) [*liburu]

Existentzia-predikatua, ikusi dugun bezala, determinazio espezifikoarekin gabe, *kuantifikazio* inespezifikoarekin loturik dago. Ikusi dugu, orobat, adiera horretarako ere mugatzaileak baliatzeak lausotu egiten duela apur bat hori (zinezko nahasteak eragiteraino, inoiz).

Inespezifikoen gailurra markatzen duena, azken muga (kuantifikazioaren *aurretikoa*, nolabait), partitibo da. Azkenerako utziko dugu euskaraz partitiboak baiezta-penetan dukeen edo ez dukeen lekuaren auzia, baina bistan da nolabaiteko prekario-tasuna-edo ezartzen duela existentzia-predikatuarekin mugatzaileak erabiltzeak:

(31) Bada(go) ministrorik (aurka dagoenik).

(32) Badira/Badaude ministro batzuk (aurka daudenak).

(33) ?Badira/Badaude ministroak (aurka daudenak).

(34) ??Ministroak daude (aurka daudenak).

Areago, jakina, perifrastikoetan:

- (35) Izan/egon da ministrorik (aurka agertu denik).
 (36) Izan/egon dira ministro batzuk (aurka agertu direnak).
 (37) ?Izan/egon dira ministroak (aurka agertu direnak).
 (38) ??Ministroak egon dira (aurka agertu direnak).

Sistemak, bistan da, halako prekariotasun-arriskurik gabe funtzionatzen du partitiboekin eta kuantifikatzaile arruntekin (joskera ere libreagoa izan daiteke hala):

- (39) izan/egon da/zen ministrorik / ministro(ren) bat
 (40) izan/egon dira/ziren ministro batzuk/asko / zenbait/hainbat ministro / hiru(zpalau) ministro

Bestalde, nekez gerta daiteke pluralean bezalako ordeztetik singularrean:⁵

- (41) badira/badaude oztopoak (< oztopo batzuk)
 (42) bada(go) #oztopoa (< oztopo bat)

Filologia zorrotzagora jota ere, bada euskara-eredurik mugatzailearen adiera inespezifikoa erabat arrotz zaionik. Halakoak aurkitzeko bidea: denboran, zenbat eta atzerago jo hobe, eta espazioan, berriz, zenbat eta ekialderago. Gaztelaniaren eta frantsesaren sistema dibergenteen eragina sumatzen da hor ere aski nabarmen, baina ez da hori bakarrik, nik uste. Guztiak baturik, Leizarraga dugu adibiderik zabalena eta ziurrena, ez baitu, ustez, sekula erabiltzen mugatzailerik zentzu espezifikotik kanpo (zentzu espezifikoa adiera generikoa izan dezake, noski: ez da nahastu behar generikoa inespezifikoarekin). Beste muturrean, mendebaldeko erabilera batzuk, non berdin (*ad hoc*) baliatzen baitira mugatzaileak, gero eta gehiago (testuinguru bakan batzuetan izan ezik), espezifikotarako zein inespezifikotarako.⁶ Kasu ez gutxitan, hiperzuzenketazko jator-ustean, “bat”en eta mugagabeen aurkako gurutzada itsuz.

Garbi geratuko ahal zen ez naizela aldeztu ari orain Leizarragaren eredura *itzultzea* edo biltzea, baina bada zer ikerturik puntu horretan ere, *sasimugatzaile* inespezifikoen inbasioaren aurretik (edo hura gabe) gauzak nolatsu izan zitezkeen ikusteko eta ikasteko.

Bilatu beharko genuke, hala ere, eredu egoki samar bat (edo, etsiz gero, bi) geure gaurko estandarretarako, han-hemengo erabilera zahar-berrien orekan zinez baliagarri izango zaiguna eta ahal bezain koherentea. Alde horretatik, niri neuri, berdin lidake nire iritziaren kontrakoena balitz ere eredu adostu hori (ez litzateke lehen aldia halakoetara gogo onez makurtzen naizena eta garena), baldin eta dagozkion eskakizunak betetzen baditu. Hots, eredu bada, eta ez ohar-saltsa.

Bada beste erabilera-dibergentzia bat ere (aurrekoekin lotua), orain arte aipatu ez duguna: perpaus menderatuei dagokiena. Menderatu-menderatuetan, joskera zurr-

⁵ Hala ere, entzun, entzuten da “#beste liburua(k)” ere, “beste liburu bat(zuk)” esateko partez.

⁶ Hala ere, ikus Eibarko kanta zaharra (“asko dagoz”i dagokio noski enfasia, ez partitibooi):

Zeruan asko dagoz	Lirio lorarik eta
olibo adarrik,	Santu ta Santarik;
olibo adarrik eta	ez dala igartuko
lirio lorarik.	zeruko gauzarik.

nagoa izateaz gainera (aditza amaieran), *ba-* markarik ez da ageri adizki trinkoetan ere, eta zalantzakoa da, bestalde, partitiboak lekurik duenez baiezkoetan (hor eta, neurri batean, joskera guztian):

- (43) izan/egon diren arazoak/ministroak
- (44) diren/dauden arazoak/ministroak
- (45) arazoak izan/egon direnean (?arazorik izan denean)
- (46) arazoak direnean/daudenean (?arazorik denean)

Menderatu arinetan, berriz, perpaus nagusien antzeko jokoa dugu:

- (47) Ziur naiz bad(ago)ela arazorik / badirela/badaudela arazoak.
- (48) Ezin gaitezke lasai egon, bai baita [bada-eta] arazorik / bai baitira/baitaude [badira/badaude-eta] arazoak.

Zehar-galderen kasuan, partitiboaren aukera zalantzagabea da, galdera arruntetan bezala. Hala ere, *ba-* marka eraman dezakete, oraingo erabileran bederen, nahiz eta hura gabeko formak izan tradizio sendo(ago)koak:

- (49) Ez dakigu arazorik (ba)d(ago)en(etz). [??Ez dakigu arazoak (ba)diren/dauden(etz)].

Bada tartean zalantzarik, tentsiorik edo bitasunik:

- (50) ?Arazorik badelako jokatu behar dugu zuhur. / ?Arazoak badirelako/badaudelako... / Arazoak #direlako/?daudelako...

Ereduen (eta desereduen) arteko tirabira horretan, bada auzi bat guztiz loturik dagoena orain artekoekin guztiekin: partitiboarena. Honaino, saihesten eta atzeratzen ahalegindu gara, baina iritsia da unea zezen horri ere adarretatik heltzeko.

5. Partitibo arruntaren esparrua

Inespezifikotasuna garbien eragiten duten hiru testuinguru gramatikaletan, ez da funtsezko zalantzarik gertatzen partitiboaren lekuaz eta erabileraz:

Ezeztapenak: “Ez da(go) oztoporik”. / “Oztoporik gabe lortu”.

Galderak: “Bada(go) oztoporik?”. / “Oztoporik (ba)den/dagoen erabaki”.

Baldintzak: “Oztoporik (baldin) bada(go)”.

Hiruretatik, hala ere, baldintzak uzten du atea zabalenik bestelakorik ere ager dadin (galderak ere ez du erabat ixten):

- (51) Oztopo(ren) bat (baldin) bada(go).
- (52) ?Oztopoak (baldin) badaude.

Uste dut azken adibidetxo hori aski dela ikusteko nolako tentsioa eragiten duen gaztelaniazko numero-bereizkuntza euskarara ekarri nahiak, disimetria bat gertatzen baita bi sistemen artean. Euskaraz, partitiboak ez du singular/plural bereizkuntzarik, esan bezala erabat inespezifikoa baita,⁷ kuantifikazioaren beraren *aurretikoa*: “ha-

⁷ Alegia, erreferentea ez da singular/pluraltasuna bereizteko adina ere irudikatzen.

lakorik (*batere, gutxi, (zati) bat edo beste, aski, asko, ugari...*). Gaztelaniaz, berriz, *mugagabeak* bi forma inespezifiko ditu, markatua baita hor ere numero singular edo plurala:

(53) (algún) obstáculo / (algunos) obstáculos

Izan ere, erdaraz bezala singular-pluraltasuna markatu nahia izan da, itxura guztien arabera, sistema horretaratuta duena (puntu horretan eta bestetan):

(54) el pan / ogia

(56) los panes / ogiak

(55) pan / ogia

(57) panes / ogiak

Modu teknikoagoan esanda, gaztelaniazkoaren moduko *huts* kuantifikatzailea (artikulurik eza) debeku denez, lokuzioetatik kanpo, euskara estandarrean eta ia euskalki guztietan (“badugu *ogi”), eta, nolnahi ere, singular-pluraltasunik bereiziko ez lukeenez, mugatzailetara jotzen dugu numeroa markatu ahal izateko, mugatzaileak berezko(en) duen adiera (erreferente espezifikoarena, alegia) *ad hoc* aldaturik (espezifikoa zentzu generikotik pasaturik, beharbada). Kasu honetan, kuantifikazio minimoaren zentzua hartzen du artikulua, numero singular edo plurala markatuz.⁸

Zentzuz, bada, halakoetan, kuantifikatzaile minimo(ak) dira *sasimugatzaileok*, singular-pluraltasuna baino adierazi nahi ez dutenak. Alegia, erreferente inespezifikoaren adierazle; *numerodun partitiboak*, nolabait esateko. Inoiz, hain zuzen, egitura partitibo formaz markaturen bat aurkitzen dugu halako *sasimugatzailedunekin* sinonimian (kasu honetan, ez *-ik* arrunta, *-tik* baizik, nahiz jatorri berekoak bide diren biak):⁹

(58) Ogitik (=ogia) *jan* zuten eta ardotik (=ardo) *edan*.

Mugatzaileen zentzu espezifikoa bestelakotzeko joera gutxien (edo batere ez) ageri duen euskalkian, hots, zubereraz, partitibo arruntaren eta guk arestian debekatutzat jo dugun mugagabe absolutu edo *huts* mugatzailearen artean banatzen da adiera inespezifiko horren adierazpena (non eta ez den jotzen kuantifikatzaile esplizituetara, noski). Etxahunek, adibidez:

(59) *ogi eta ardu* geñhatzen / auheren asetzekua

Gehienetan bezala, guztiz argigarria da frantsesaren egiturari begiratzea. Frantsesak, oro har, partitibo formala darabil gaztelaniak *huts* determinatzailea ageri duen lekuan. Euskarazko partitibo arruntak ez bezala, ordea (eta gaztelaniazko *huts* determinazioak bezala), numeroa bereizten du:

(60) le pain / *du* pain

(61) les pains / *des* pains

Logika hutsetik atera daiteke frantsesaren partitibo esplizitu eta nahitaezkoak ai-seago erakar dezakeela bere eradura bere elebitasun-esparruko euskara, gaztelaniaren aldean bederen (nahiz eta numero-bereizkuntzak beste aldera tira egin). Frantsesez, continuum bat dugu, esaldi mota guztiak hartzen dituen, baietzapenak barne:

⁸ Beste batzuetan, hala nola predikatu-osagarriarenean, komunztadura hutsezkoa da *sasimugatzailea*.

⁹ Zenbakarrien beste aukera ere, pluralaren gainean eraikitako egitura partitiboa, aipamentxo honetan utziko dugu: “*orietarik* ere ba omen da” (Larreko).

- Ezeztapenak: “Il y a pas *du pain*”. — Baldintzak: “S’il y a *du pain*”.
 — Galderak: “Est-ce qu’il y a *du pain*?”. — Baieztapenak: “Il y a *du pain*”.

Espero izatekoa litzateke, beraz, baieztapenetan ere partitiboa maizago aurkitzea esparru horretako euskaran, gaztelaniak eragiten duen eremuan baino. Horra beste ikergai bat, zail bezain interesgarria.¹⁰ Kontuak kontu, oraindik ere martxan den prozesu horrek —hots, mugatzaileei adiera inespezifikoa emateak— baditu ondorioak:

- Batetik, partitiboaren (eta, batez ere, zenbatzaileen) erabilera —ustez— berezko eta egoki batzuk baztertea.
- Bestetik (edo ifrentzutik), numeroa markatu ahal izateko, adiera espezifikorako erabiltzen diren mugatzaile beretara jotzea, nahasbidea (eta euskalki-dibergentzia) eraginez.
- Hurrengo urratsean, joskera ere aldatzea, hots, galdegaira ekartzea *sasimugatz* (zentzuz) partitiboa-edo:

(62) Ogia dago.

(63) Arazoak daude/dauzkagu.¹¹

Egia esateko, galdegai gisa doan mendebaldeko erabilera berezi horretan, nekez esan daiteke jada partitiboa denik zentzua, berez, ez baita zehazki existentzia-predikatua hor ageri dena, hots, “Zer dugu-daukagu/dago (jateko)?”, “Zer gertatzen da?” eta halako galderei dagozkienak baitira esaldiok, eta ez “Badugu-daukagu/bada(go) ogirik (jateko)?” eta “Bada(go) arazorik?”.

Kontuak kontu, exotikoak lirateke, guztiz, halako esaldi gehienak ekialdean, *egon* aditzaz osatuak bereziki. Gure adibideotan, “Ogia dugu (jateko)” bai (hots, adiera generikoan), baina besteak bestela emango lirateke:

(64) Bazen ogirik/ogia.

(65) Bad(it)ugu zenbait arazo.

(66) ?Zenbait arazo d(it)ugu. [Baditugu zenbait arazo].

(67) ??Zenbait arazo daude. [Badira zenbait arazo].

Gainera, eta hasierako iruzkinetara itzuliz, esan beharra dago ekialdean halako esaldiak (*egon* darabiltenak) zuzenak izan daitezkeela noski... baina, izatekotan, beste zerbait adierazteko, hots, iraupenezko adieran, ez existentziazkoan:

(68) Oztopoak (baziren, eta) badaude. [= Oztopoek badiraute].¹²

Bada jauzi bat baieztapenetatik (partitiborik ia inoiz ez) beste hiru esaldi molde-tara (partitiboa ia erabat). Horregatik, bietarikoak izaten dira analogiazko nahasteak: baieztapenetan bezala *sasimugatz*azaleaz baliatzea partitiboa dagokionean, eta —aldi berean, hiztun batzuen kasuan— ezeztapenetan-eta bezala partitiboa erabiltzea hala

¹⁰ Alde batera utzi beharrekoak dirudite “zerik/besterik da” itzuli bereziek, non galdegaigunean baitoa partitibozko sintagma.

¹¹ Berdin dio, bestalde, zer kuantifikazio-determinazio daraman sintagmak: “Arazo bat daukagu/dugu” esaldia, eredu *berri* horretatik kanpo, ez da existentzia-predikatua (*ba*- falta baitu horretarako); izatekotan, “zenbat arazo ditugun” adieraziko luke, eta ez ea “arazorik dugun(etz)”.

¹² Argiago beharrez, “bada X” joskerari eutsi diogu albait, baina aukerakoa da, noski, “X bada” joskera, baldintzarekiko homomorfismoa gorabehera.

ez dagokionean ere, mugatzailearen (berezko) zentzu espezifikotik alde egin nahirik (hots, frantses eredura lerratuz):

- (69) *Arazoak (ba)daude?   (70) *Istripurik egon delako.

Hala ere, demagun ez gaudela oraindik erabat sartuak tamaina horretako nahastean, hots, oraindik desegokitizat jotzen duela gure senak baldintzetan partitiboaren lekuan mugatzailea erabiltzea. Hortxe dagoela muga, alegia:¹³

- (71) Oztoporik (baldin) bada(go), gaindituko dugu.
(72) *Oztopoak (baldin) badaude, gaindituko ditugu.

Geratuko litzaigukeen (eta geratzen zaigun) auzi *bakarra*, orduan, zera litzateke (eta da): *erabakitzea* zein den (eredu-tirabira horretatik estandarerako) partitiboari baieztapenezko esaldietan dagokion lekua. Pentsa liteke bide luzea egin dugula hain kontu zahar eta mugatuz iristeko, baina ez dut uste alferrik izan denik, eta, bestalde, jorratu dugun gai bakoitzak badu berez ere bere interesa estandarren nondik norakoa zertzeko orduan.

6. Partitiboa baieztapenean: araua auzi

Dugun dotrina ofizial bakarra, Euskaltzaindiarena, 1995koa da: “Partitiboa per-paus nagusietan noiz eta nola” izenburuko arau (eta azalpen) labur ere laburra.¹⁴ Ezin utziko ditut iruzkinik gabe haren eta nire hausnarketa honen arteko kontrastetik atera ditudan gogoeta batzuk.¹⁵

Horretan sartu aurretik, hala ere, apur bat zabalduko dugu aztergaiaren esparrua. Orain arte, existentzia-predikatuaren egitura prototipiko edo oinarrikoena baino ez dugu aipatu ia. Hots, existentzia predikatzea eduki lexiko-semantiko bakarra duenez. “Ia” diot, hala ere, *izan/egon* iragangaitz horren aldaera iragankorra ere aipatu baitugu sarri samar (*ukan/eduki*). Kasu horretan (ergatibozko subjektu baten), nola edo halako *edute* bat da eduki semantikoa, eta, beraz, eduki semantiko horretan bildurik predikatzen da, zeharka, existentzia: norbaitek badu, bada halakorik. Hortik aurrera, sail bietan, aditz askok bilduko dute, gutxi asko, existentzia-predikazio nolabaitekoa, bestelako eduki lexiko-semantikoa gorabehera:

- (73) existitzen da   (74) aurkitzen da/dugu   (75) ezagutu dugu

Beste modu batera esanda: existentzia-predikatuaren egitura prototipikoarekin erabiltzen diren determinazio- eta kuantifikazio-aukera bertsuak aurkituko ditugu aditz arrunt askorekin, partitiboa barne. Eta auzi bertsuak: partitiboa/*sasimugatzai*-lea, hitz-ordena...:

- (76) Ijito-txaboladi horretan, bizi da *païorik* ere, baina...

¹³ Hala ere, egunotan aditua aditu bati: “#Orain ez dira sortzen halako liburuak”.

¹⁴ www.euskaltzaindia.net/arauak/dok/Araua_0030.pdf

¹⁵ Hasieratik aitortzen du azalpenak gauzak ez daudela “hain argi”, baina horrek ez dio eragozten azkenean “araua” (hots, agindua) ematea. Hala ere, 1995ekoa da irizpena, eta baliteke orain oinarri hobeak/hoberik izatea hobeki funtsatzeko azalpenok eta, hala badagokio, araua zehaztu eta hobetzeko.

Hala ere, aditzaren eduki semantikoa nolakoa (eta, harekin batera, testuingurua), ez da beti izango aukerakoa edo ohikoa baieztapenetan erreferente (guztiz) inespezifikoein konbinatzea aditz hori, hots, partitiboa aurkitzea (formala nahiz semantikoki zentzu hori duena).

Baieztapenetan partitiboa agertzearen kontua, bada, ez da “ez da halakorik (izan/egon)” ezeztapenari dagokion baieztapenari dagokiona soilik, baizik eta, era berean, “ez da halakorik ageri/ikusten/etorri/aurkitu...” eta abarren baieztapenari dagokiona ere. Eta gaztelaniaren eta frantsesaren arteko eredu-dibergentzia ere lehengo bera da halakoetan: partitiboa frantsesez, *huts* gaztelaniaz.

Gatozen, bada, Euskaltzaindiaren arau aspaldiko horretara, eta seinala dezagun, lehenik, harekin dugun adostasun nagusia:

Partitibo arruntak ez du baieztapen perpausetan beste hiru testuinguru gramatikal tipikoetan (ezeztapenak, galderazkoak, baldintzak) adinako lekurik.

Horren arrazoiak ere ez dut uste desadostasunik legokeenik: hiru testuinguru horietan predikatzen dena ez da existentzia, baizik eta, hurrenez hurren, ez-existentzia, existentziaren galdea eta existentziaren hipotesia. Horregatik jotzen da, sistematikoki, erreferente (guztiz) inespezifikoak adierazteko egiturara, hots, partitibora.

Berez dator, ordea, galdera? Bakarrak ote dira horiek halako (erabateko) inespezifikotasuna eragiten duten testuinguru gramatikal nahiz semantikoak? Aurreko azalpenei kontu egin dienak badaki ez dela hori nire iritzia, jakintzat jo baitugu hemen existentzia-predikatuaren adierazpide tipikoenak erreferente (guztiz) inespezifikoak hartzen dituela: X klaseko ale/puskaren bat gutxienez badela adierazten da, baina espezifikoki zenbat edo zein batere zehaztu gabe. Gero, jakina, zehazte handiago bat etor daiteke, eta hartan bai ez duela partitiboak (definizioz) inolako lekurik.

Arian-arian, hara, adostasunaren gunetik desadostasunarenera etorri gara: gure honetan, erreferente (guztiz) inespezifikoak adierazteko egitura da, besterik gabe, partitibo arrunta, bestetan bezala baieztapenan ere: “bada(go) halakorik”. Horrek ez du ukatzen beste egituraren bat *ere* erabiltzea horretarako, hala nola, kuantifikatzera jo nahi ez bada, *sasimugatzailea*: “bada(go) halakoa”, “badira/badaude halakoa”. (Existentzia-predikatuan txertatua egoteak ematen dio hor duen zentzu ez-espezifikoa *-a(k)* artikuluari). Ikus partitiboaren egungo erabileraren adibide batzuk, *Ereduzko Prosa Gaur* kontsulta-tresnatik hartuak (kasu batzuetan, bestelako erabilerarik ere ageri da esaldi berean):

- (77) Bada, noski, halakorik bere kabuz egiten duenik, bere burua, erakusleihoa edo ganadua bailitzan, gustura erakusten duenik, propaganda edo fama edo nik ahal dakit zeren bila. (Karlo Linazasoro)
- (78) Nafarroan ere, esate baterako, ezagutu dut *main ttiot* dela berea, eta arrotza zaiola *emanen ditiot* uste duenik, eta nonahi aurkituko ditugu horrelako iritziak dituztenak. (Koldo Zuazo)
- (79) Azkoitiko udaletxean ere badago horrelako kasurik: itzultzaile bat dago, eta euskaraz ez dakiten zinegotziek itzulpen tramankuluak dituzte. (Enekoitz Esnaola)

- (80) Antza egon badago horrelako gidarik, baina ez dira agerikoak. (www.mugak.eu/gunea/mujer/asilo/bab)

Baieztapenak, bada, *aukera* guztiz nagusi eta zabala ematen du erreferente espezifikokoagoak ager daitezen, baina ez du zeharo eragozten erreferente (guztiz) inespezifikoa, hots, partitibo arruntez adieraz daitekeena. Eta ez dut nik behinik behin inolako enfasirik nabari, ez adibideotan eta ez beste asko edo gehienetan. Ikusiko dugunez, hala ere, enfasia-adieran oinarritzen du Euskaltzaindiaren arauak azalpenia guztia. Jakina, ez da halako aukerarik ere mendebaldeko joskera *berrian*, partitiboaren erabateko inespezifikotasunak ez baitu hura gaitzen galdegai izateko: “*arazorik dago/daukazue”.

Bestalde, baiezkotasunak erreferentea beti espezifikoxe)agoa izatea eragiten duela joz gero, horrek esan nahi luke (eta du, nik uste) nolabaiteko sinonimia ez dela gertatzen, berez, *sasimugatzailedunen* eta partitiboazkoen artean, haien eta zenbatailedunen artean baizik:

- (81) badaude arazo(ren) batzuk = badaude arazoak = ?arazoak daude

Badira beste gorabehera batzuk ere ikertzeko halakoetan, determinazioari eta numero-komunztadurari dagozkionak, baina bego horrenbestean, aztergai dugun puntuaren haritik gehiago ez aldentzearren.

7. Partitiboa, inespezifikotasunaren adierazpide

Nire iritziz, inespezifikotasunaren jokoan bilatu behar da partitiboaren funtza. Nik hemen *sasimugatzaille* deitu diodan horren mekanismoa zeharkakoa da, nolabait (erdarazko numeroaren kalko hutsa ez bada): mugatzaillearen adiera, izatez, espezifikoa da, baina espezifikotasun hori zentzu generikoan har daiteke: “Otsoak ankerrak dira” diogunean¹⁶, ez gara otso *jakin* batzuez ari, eta hortik-edo halako *sasimugatzaille* erreferentzia-karga espezifikoz arinduak, bai aipamen soiletan (“otsoak”), bai predikatu-osagarrietan (“gehienak otsoak dira”) eta bai existentzia-predikatuan ere: (“badira/badaude otsoak (hemen)”).

Partitiboak, berriz, zuzenean markatzen du erreferentzia (guztiz) inespezifikoa. Euskaltzaindiaren arau-azalpenean (baieztapeneko) partitiboaren testuinguru bat nabarmentzen da bereziki: [izen + izenondo (edo, oro har, adjektibo)] egiturari dagokiona. Bada, ildo berean, beste egitura bat, antzekoa baina bitan banatzen dena, partitiboa errepikatuz:

- (82) Bada otsorik bildots-larruz janzten denik. (=Bada bildots-larruz janzten den otsorik).

Jakina, numeroa zehazten hasiz gero:

- (83) Bada otso(ren) bat bildots-larruz janzten dena.¹⁷

¹⁶ Predikatu-osagarrian, are *sasiago* da *mugatzaillea*, komunztadura-marka hutsa edo.

¹⁷ Bide batez: Leizarragak ez luke hor ere mugatzaillea erabiliko, partitiboa baizik (mugagabeko komunztadura gordez): “... bat... denik”.

(84) Badira/badaude otso(ren) batzuk bildots-larruz janzten direnak.

Existentzia-predikatuaren erabilera hori berezia da, ez baitu egiten existentzia-adierazpena eta gainerako deskripzioa bitan banatu baino. Hots, funtsean, azken adibideko informazio bera dugu beste esaldi honetan:

(85) Otso batzuk bildots-larruz janzten dira.

Zenbatzaileetan koka daiteke inespezifikotasunaren muga. Adibidea aldatu gabe, “otso bat(zuk)” sintagmak bi adiera onartzen ditu. Batean, kuantifikazio hutsa da, eta ez da espezifikotzat irudikatzen erreferentea (baina bai banakotzat noski, partitiboan ez bezala). Bestean, berriz, hiztunak gogoan irudikatzen d(it)u “otso bat(zuk)”; alegia, “(hiztuna zehazteko gai den) otso jakin bat(zuk)” ulertzen da. Bigarren adiera hori, ez da dudarik, hurbilago dago mugatzailearen zentzu (berez) espezifikotik, eta adiera horretan gertatzen da bereziki harekiko sinonimia (zerbaiten existentzia baieztatzen duenak, izan ohi du haren irudi gutxi-asko espezifikoa gogoan):

(86) Badira/badaude otso (jakin) batzuk... = badira/badaude otsoak...

Beste adiera, berriz, partitiboaren sinonimoago da, bi moldeak erabiltzen diren kasuan (partitiboaren inespezifikotasuna, hala ere, erabatekoagoa da, numerorik eza dela eta):

(87) Badira/badaude otso batzuk... = bada(go) otsorik...

Adiera espezifikoa *ere* onartze hori zenbatzaile zehaztu zein zehaztugabe askorena da: bat, bi, hiru... zenbait, asko, hainbat...

Euskaltzaindiaren azalpenean, bada gauza bat hasieratik harrigarri gertatu zitzaidana eta, zenbat eta auzian gehiago barrendu eta lekukotasun gehiago bildu, orduan eta zalantzarriago zaidana:

“Alde batetik, partitiboa baieztoketan erabiltzea *itzuli enfatiko* bati dagokionez gero, ohiz kanpoko erabilera dela, edo bederen erabilera markatua dela esan beharra da, *ugaritasuna edo bizikitasuna adierazten baita haren bidez, edo baieztapena indartzen*”. (etzana, nirea)

Gutziz oker egon naiteke noski ni, eta zeharo zuzena izan baieztapen hori, baina ez zaigu azalpenean berean arrazoirik ematen hala sinets dezagun, eta, nahiz eta horretantxe oinarritu ia dotrina guztia, adibideek ez dute frogatzen, nire iritziz, partitiboaren enfatikotasun hori. Ez azalpeneko adibideek eta ez bestela bil daitezkeenek, zahar nahiz berri.

Beharbada, egin liteke interpretazio hala ere behartu samar bat irizpena nire iritzira hurbilagotzeko: alegia, “itzuli enfatiko bati dagokio” dioenean, ez duela esan nahi partitiboak berak duenik balio hori, hura txertaturik ageri den esaldiak baizik. Horretarako, hala ere, “baieztapena indartze” hori ere partitiboaren bizkar-gainetik kendu beharko genuke. (Beste kontu bat ere argitu behar litzateke: enfasia bada, zergatik den enfasi markatu hori ezohiko). Kontzeptualki ere, nekez ezkontzen da partitiboaren beraren ideia enfasiaren adierazpenarekin, nahiz eta partitiboak parte hartu halako beste egitura batzuetan, hala nola (aukeran) superlatiboekin:

(88) Toki(rik) ederrena.

Hala, zer geldituko litzaiguke? Bada, kontuak ondo atera badituz, baieztapena(ren enfasia) eta numeroa(ren enfasia): “ugaritasuna edo *bizikitasuna*”.

Numeroari dagokionez, ongi ezkontzen da eman dugun azalpena: erabat zehaztu gabea izanik, aise bete daiteke *mugagabetasun* hori adiera enfatikoz... baldin eta beste zerbaitek eragiten badu enfasi hori. Bestela, zergatik ez dauka partitiboak halako enfasia beti, baieztapenetik kanpo ere?

Beharbada, ez da misterio handirik ere: existentzia-predikazioa (eta hurbilekoak, *edutea* barne), baieztapenean, erraz kargatzen da enfasis (“bada/badu, gero!...”). Hala ere, ez dirudi hala kargaturiko egitura batean partitiboak berez eman dezakeenik areagoko indarririk:

(89) Badu(, gero) lana (!).

(90) Baditu(, gero) lanak (!).

(91) Badu(, gero) lanik (!).

Hain zuzen ere, antzeko kontua dugu beste egitura enfatiko batzuetan. Besteak beste, “dirutan” ez da berez enfasiarekin lotua, baina egitura jakinean txertaturik hartzen du bere (kasu horretan bai) adiera enfatiko:

(92) Badu horrek(, baduenez,) dirutan!

Zuzen bagabiltza, beraz, existentzia-predikatuarekin (eta kidekoekin) bateragarria denez, halako esaldien enfasian bildurik joan daiteke partitiboa, eta, hala, bere numero-zehaztugabetasun erabatekoa kuantifikazio era berean enfatikoz ulertu:

(93) Bazen han trasterik(!) (=trastetan; traste mordo ikaragarria).

Ez dirudi, ordea, ekonomia dotoreaz landa, aparteko erakarmenik duenik hiztuentzat partitibozko horrek, bestelakoan aldean, enfasia markatzeko orduan:

(94) Baziren/bazeuden han trasteak (ugari, nonahi, bazter guztietan)!

Euskaltzaindiaren irizpenean aipatzen diren adibideetariko batzuek, berriz, lexikotik dakarte enfasia, eta ez dirudi halakoetan ere alde handirik dagoenik “ederrik entzun” zein “ederrak entzun” erabili.

“Haurrak badituz” (nahiz zeinahi aldaera, “Badituz haurrak”etik hasi eta “Haurrak dauzkat”eraino), adiera inespezifikoa nekez(en) onartzen duten testuinguru semantikoetariko baten adibide dira, ez baita batere normala, zer, eta nor bere haurrak erreferente inespezifikotzat hartzea! Elizanburuk ere halaxe dio, xeheago:¹⁸

(95) Badut andrea, badut semea, alaba ere badut nik...

Jakina, hor, espezifikoa izanik erreferentea (nahiz zentzu generikoa ere har dezakeen), ez partitiboa eta ez izenondorik ez dago sartzerik (apozizioan ez bada):

(96) #badut andrerik

¹⁸ “J’ai ma femme / mon fils” litzateke frantsesez, espezifikotasun oso(ago)z.

(97) #badut andre ona/onik

(98) badut andrea, ona

Aski litzateke, hala ere, apur bat aldatzea esaldia, inespezifikotasunaren agertokian gerta gaitezen:

(99) Badut andrea, eta izanen dut noizbait, agian, haurrik.

Existentzia-predikatu oinarrizkotik kanpoko adibide bat ekarri nahi dut orain, Axularrena, beste asko bezala nekez interpreta daitekeena enfatikotzat. Orain artekoak baino muturrekoagoa da partitiboaren erabileran, denborazko menderatu batean baitator:

(100) Ihiztari handiak dira begiak, eta bere gogarako ihizirik eraikitzen dutenean, ez dira erdiets arteño baratzen.

Denborazko perpaus horren adiera generikoa da, eta baldintzatik hurbil dago, baina ez dut uste berezi-berezia ere denik denborazko perpausen artean. Kontua da badirela baieztapenean ere, hor bezala (numerorik gabeko) adiera (gutziz) inespezifikoa eskatzen edo onartzen duten testuinguru gramatikal nahiz semantiko batzuk. Esate baterako, baldintzak adierazia alegiazko izanik, ez da gutxiago alegiazkoa baldintza-ondorioa. Eta ahalerak ere *gertatugabeak* ditu aipagai, eta orobat subjuntiboak, geroaldiak nahiz *omenkako* esaldiek. Halakoetan ere gerta daiteke, bada, Axularren denborazko horretan bezala, aukera-aukerakoa izatea partitiboa:

(101) Arreta gutxituz gero, gertatuko da/litzateke noski istripurik.

(102) Hurbil liteke eulirik.

(103) Gauden isilik, usorik sarera(tu) (dadin) arte.

(104) Eta ba omen da *telefonoa katigatu* erabiltzen duenik. (Ibon Sarasola).

(105) Aurkituko du gogobeteko duenik. (Patxi Goenagari aurkezpen batean jaso).

*Estilo-aukerat*zat behinik behin, ez dirudi gaitzestekoak direnik, inolaz ere, halakoak. Jakina, “istripu/euli/usoren bat” nahiz “istripu/euli/uso bat edo beste” erabil daiteke, edo mugatzailearen zentzu generikora gomendatu (“euliak hurbil litezke”), baina ez da nahitaz beti aukera bakarra edo hobea.

Eta ez dirudi, datuei begiraturik, enfasiarekin lotua dagoenik, berez. Harrigarria litzateke partitiboa izatea, inespezifikotasun-markatzailea izanik, enfasiaren ardura-duna; jakina denez, debeku zaizkio enfasi-funtzio tipikoak, hots, galdegaiarena zein mintzagaiarena; bestela esanda, ezin liteke izan, ez tema, ez foku: erreferente (gutziz) inespezifikoa ez baitu nahikoa *mami*.

Eta, edozein modutan, Axularrek bederen ez zuen idatzi, nahiz aukerako izan noski, “bere gogarako *zerbait* ihizi eraikitzen dutenean”, “bere gogarako ihizirik eraikitzen dutenean” baizik (“zerbait” ez baita “ezer”). Enfasirik gabe. Halaxe. Esanahi arrunt zehatz horrexekin.

Eta berdin Gandiagak Oñatin bilduriko kanta zaharrea ere:

(106) Erregek ez dau behar / gizon ezkondurik /baizikan mutil libre, txikitin parian paina, / ai libre-libretxorik.

Mutilik behar eta / mutilik egon ez / Errege silan dago, txikitin parian paina, / ai jarrita negarrez.
Neskak badaude baina / ez dute balio / Erregeri begitik, txikitin parian paina, / ai negarra dario.

“Mutilik behar”, ez baitago irudikatzerik hor erreferente espezifikorik, baina “neskak badaude”, daudenek bai baitute nolabaiteko espezifikotasuna (generikoki ulerturik ere), segidak erakusten duenez: “(neskek/neskok) ez dute balio”). Jakina, gaur hemen inor ausartuko litzateken baino harago doa erabilera hori...

Gutxi erabiltzekoa? Bai noski (baieztapenezko), testuinguru egokien urritasun erlatiboarengatik eta, haietan ere, bestelako molde sinonimo samarren lehiarengatik (kuantifikatzaileak, *sasimugatzaileak*...). Horregatik, eta, beharbada, senak agindutakoan ere ez arriskatzeagatik arautzakoa hausten...

Aldeak alde —partitiboa baino debekuago da baieztapenean noski—, “inor/ezer” ere erlatiboki gutxi erabiltzen da ezeztapenetik kanpo (edo batere ez, hizkera batzuetan), eta “norbait/zerbait” ditu lehiakide gogor, baina horrek ez liguke eman behar biderik erabilera hori bitxikeriatzat hartzeko. Izan ere, izenordain (gutziz) inespezifikoa hori gabe, hitzun askorentzat muntadun den bereizkuntza edo ñabardura galduko litzateke:

(107) Zerbait (ehizatuz gero): pieza (jakin) bat (edo beste)

(108) Ezer (ehizatuz gero): piezarik, piezaren bat

Halako testuinguruetan, hitzun askorentzat ez-edo dago lekurik “ezer/piezarik (ehizatuz gero)” moldearentzat, “zerbait / piezaren bat (ehizatuz gero)” egingo bailukete beti. Baina, izan, bada alderik bien artean, baten adiera gutziz (eta garbi) inespezifikoa baita, eta bestea, berriz, zehaztugabea baino ez:

(109) Ikusten al duzu ezer? Ala itsutu zara?

(110) Ikusten al duzu zerbait? Esan, bada, zer.

Komunztadura ere bide beretik bereizten da:

(111) Irtengo ote da hortik ezer onik?

(112) Irtengo ote da hortik zerbait ona?

Azkenik, inespezifikoen ezaugarri nabarmena da (galdegai/mintzagai izateko debekuaeren ildo berean) nekez onartzea lotura anaforikorik:

(113) Zerbait ona ikusten baduzu, hura eros ezazu.

(114) Ezer onik ikusten baduzu, *hura eros ezazu. [Eros ezazu ikusten duzun (gauza on) hori].¹⁹

Ez dut uste asko arriskatzea denik esatea horrek ere murrizten duela inespezifikoaren erabilera (komunztadura-arazorik ere sor dezake, gainera, gaizki erabiliz gero):

(115) *Bazen liburu bikainik, eta erosi egin genituen.

¹⁹ Axularren esaldian, hala ere, bada nolabaiteko anafora: “ihizirik eraiki” > “(hura/?halakorik) erdiets”.

Egoki bide den esparrutxo horretan, ordea, aukera hobea eskaini beharko luke aitzakia(rik) jarri nahi dionak (hots, zehazki partitibozkoak dioena *egokiago* esatekoa, ez beste *antzeko* zerbait esatekoa). Eta, esan dezagun hori ere, ez da estiloari dagokiona soilik aukera. Kontzeptualki, filosofikoki eta are ideologikoki, ez dira gauza bera:

- (116) Bada(go) jainkorik. [Existitzen dela(ko) izen hori dagokion zerik (bat gutxienez)].
 (117) Bada(go) Jainkoa [Existitzen dela(ko) Jainkoa (izen hori dagokion zer bat)].
 (118) Badira/daude jainkoak. [Existitzen direla(ko) jainkoak (izen hori dagokien zer batzuk)].²⁰

Edo, existentzia absolututik kokatura etorriz:

- (119) Baze(goe)n ordenagailurik.
 (120) Baze(goe)n ordenagailua. [?Ordenagailua zegoela(ko)]. (zentzu generikoa: ordenagailu *bat*, baina generikotasunez aipatua, ez kuantifikazioz)
 (121) Baziren/bazeuden ordenagailuak. [?Ordenagailuak zeudela(ko)]. (=“ordenagailu batzuk”, ez ezpezifikoki ulerturik, generikoki baizik)

Honatz, bada, nolatsuko aukerak genituzkeen (zentzuz bata besteari gainezarriak batzuk), debekurik ezarri ezean, maiztasunak maiztasun eta estiloak estilo:

- [*numero gabea, adiera inespezifikoa*]
 (122) *Inor gazterik* bizi litekeen/den etxea.²¹
 (123) *Gazte-jenderik* bizi litekeen/den etxea.
 (124) *Gazterik* bizi litekeen/den etxea.
 [*numeroduna, adiera inespezifikoa*]
 (125) *Gazteren bat(zuk)* gazte bizi d(ir)en etxea.
 [*numeroduna, adiera inespezifikoa zein espezifikoa*]
 (126) *Gazte bat(zuk) / norbait(zuk)* bizi d(ir)en etxea. [gazte bat(zuk) edozein]
 (127) *Gazte bat(zuk) / norbait(zuk)* bizi d(ir)en etxea. [gazte jakin bat(zuk)]
 [*numeroduna, mugatua, adiera inespezifikoa (generikoa partitibotzat ulertua?)*]
 (128) *Gazteak* bizi diren etxea. [gazteren bat(zuk)]
 [*numeroduna, mugatua, adiera espezifikoa zein generikoa*]
 (129) *Norbait(zuk) gaztea(k)* bizi d(ir)en etxea. [gazte (gutxi-asko) *jakin* bat(zuk)]. *Gazteak* bizi diren etxea. [gazte *jakin* batzuk]
 (130) *Gazteak* bizi diren etxea. [gazte-jendea]

²⁰ Ez dugu hemen kontuan hartzen generoaren auzia, nahiz eta “jainko-jainkosak” egokiago litzatekeen, noski.

²¹ Gutxien-gutxienean, baiezko perpausa txertaturik dagoen esaldia ezezkoa/galderazkoa/baldintzazkoa izanez gero (hori behintzat seinlatu behar litzateke arauan), ohikoa da partitiboa: “Ez da hori gazterik/inor bizi litekeen etxea”.